

Eğitimde Okuryazarlık Becerileri - II

Editör: Erol KOÇOĞLU

Editör: Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU

EĞİTİMDE OKURYAZARLIK BECERİLERİ - II

ISBN 978-625-7582-00-1

DOI 10.14527/9786257582001

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Mayıs 2021, Ankara

Yayın-Proje: Özge Yüksek
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 47479

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Eğitimde okuryazarlık becerileri teması altında hazırlanan çalışmanın II. kitabında okuryazarlık kavramının eğitim sürecindeki yansımaları farklı disiplin ve temalar altında değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmede özgün niteliğe sahip birçok bölümden oluşan çalışma ürünü ortaya çıkmıştır. Eğitimde okuryazarlık becerileri II başlığı altında ulaşılan bu ürünler, akademik anlamda birçok çalışmaya kaynak oluşturacak kapsama ve özgünlüğe sahip olduğu söylenebilir. Bu niteliği arttırmak için, hazırlanan bu kaynaklardan yararlanarak uygulama temelli birçok çalışma hazırlanabilir.

Tarihi süreç içerisinde insanoğlunun ortaya çıktığı zaman diliminden günümüze kadar, bireysel ve toplumsal olarak bilgiye ulaşma, bilgiyi edinme ve yayma şekilleri değişkenlik göstermiştir. Bu değişiklik, bireysel veya toplumsal açıdan yaşanan coğrafi koşullar, ekonomik durumun sosyal hayata yansımaları, sosyo-kültürel yapı ve ihtiyaç beklenti dengesi doğrultusunda şekillenmektedir. Bu sebep ifadelerinden dolayı, toplumların okuryazarlık düzeyleri tarihsel süreçte değişkenlik göstermiştir. Bu değişkenlik günümüzde daha belirginleştiği ifade edilebilir.

Kitap çalışması temasına ilişkin eğitim sürecinde aktarılan disiplin, kazanım ve temaya ilişkin anlamlı ve kalıcı öğrenme düzeyini arttırmak ve öğrenme-öğretme sürecine zenginlik ve çeşitlilik katkısı sağlamak amacıyla hazırlanan bu çalışmada, eğitimde program, bilimsel, akademik, veri, eleştirel, fen, teknoloji, proje, laboratuvar, ekolojik, finansal, sağlık, geometri, matematik, enerji, spor ve fiziksel, trafik ve ilk yardımla birlikte eğitsel oyun okuryazarlık temalarına ilişkin dikkat çekici bölümlere yer verilmiştir.

Bu kitap çalışmasının hazırlanmasında, değerli vakitlerini ayırarak bölüm çalışmalarlarıyla katkı sağlayan değerli yazar hocalarımıza teşekkür ediyorum.

Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU
ORCID No: 0000-0003-4595-2892

Mayıs, 2021

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU

1. Bölüm: Eğitimde Program Okuryazarlığı

Dr. Güneş KORKMAZ - Milli Eğitim Bakanlığı
ORCID No: 0000-0002-9060-5972

2. Bölüm: Eğitimde Bilimsel Okuryazarlık

Dr. Arcan AYDEMİR - Artvin Çoruh Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8110-954X

3. Bölüm: Eğitimde Akademik Okuryazarlık

Dr. Yunus Emre AVCI - Siirt Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1361-1463

4. Bölüm: Eğitimde Veri Okuryazarlığı

Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU - İnönü Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4595-2892
Öğr. Gör. Latif GÖKALP - Yozgat Bozok Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0585-991X

5. Bölüm: Eğitimde Meta Okuryazarlık

Doç. Dr. İsmail ŞAN - İnönü Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0780-0169
Doç. Dr. H. Gülhan ORHAN KARSAK - Kırklareli Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-5927-6341

6. Bölüm: Eğitimde Eleştirel Okuryazarlık

Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ - Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-2769-8966
Dr. Alpaslan AY - Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9607-8280

7. Bölüm: Eğitimde Fen Okuryazarlığı

Prof. Dr. Gökhan AKSOY - İnönü Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2822-9419

8. Bölüm: Eğitimde Teknoloji Okuryazarlığı

Prof. Dr. Gökhan AKSOY - İnönü Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2822-9419

9. Bölüm: Eğitimde Proje Okuryazarlığı

Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU - İnönü Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4595-2892
Veysel GÖÇER - Milli Eğitim Bakanlığı
ORCID No: 0000-0002-9242-6863

10. Bölüm: Eğitimde Laboratuvar Okuryazarlığı

Dr. Emrah HİÇDE - Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4692-5119

11. Bölüm: Eğitimde Ekolojik Okuryazarlık

Dr. Fatma Betül DEMİR - Kastamonu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-3573-6160

12. Bölüm: Eğitimde Fizik Okuryazarlığı

Dr. Volkan DURAN - Iğdır Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0692-0265

13. Bölüm: Eğitimde Sağlık Okuryazarlığı

Doç. Dr. Özlem ULU KALIN - Artvin Çoruh Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9317-5261

14. Bölüm: Eğitimde Geometri Okuryazarlığı

Dr. Volkan DURAN - Iğdır Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0692-0265

15. Bölüm: Eğitimde Matematik Okuryazarlığı

Dr. Yalçın KARALI - İnönü Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8977-5034

16. Bölüm: Eğitimde Enerji Okuryazarlığı

Prof. Dr. Kadir KARATEKİN - Kastamonu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3807-7030

17. Bölüm: Eğitimde Spor ve Fiziksel Okuryazarlık

Dr. Hulusi BÖKE - Milli Eğitim Bakanlığı
ORCID No: 0000-0002-5728-680X
Prof. Dr. Cemal GÜNDOĞDU - İnönü Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9122-6755

18. Bölüm: Eğitimde Trafik ve İlk Yardım Okuryazarlığı

Doç. Dr. Hasan AYDEMİR - İnönü Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-3073-9194
Bil. Uzm. Ömer Varol PALANCIOĞLU - Milli Eğitim Bakanlığı
ORCID No: 0000-0003-3858-3486

19. Bölüm: Eğitimde Eğitsel Oyun Okuryazarlığı

Doç. Dr. Sibel OĞUZ HAÇAT - Kastamonu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0764-1279
Bil. Uzm. Mehmet TOPAL - Kastamonu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-2066-590X

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

EĞİTİMDE PROGRAM OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	1
Eğitim Programı Kavramı.....	2
Program Türleri.....	3
Eğitim Programının Temel Öğeleri.....	4
Eğitim Programlarında Hedef/Kazanımlar Ögesi.....	4
Eğitim Programlarında İçerik Ögesi.....	5
Eğitim Programlarında Öğrenme-Öğretme Süreci (Eğitim Durumları) Ögesi...7	
Eğitim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme Süreci (Sınama Durumları) Ögesi.....	7
Eğitimde Program Okuryazarlığı.....	8
Sonuç.....	13
Kaynakça.....	14

2. BÖLÜM

EĞİTİMDE BİLİMSEL OKURYAZARLIK

Giriş.....	17
Bilimsel Okuryazarlık.....	18
Bilimsel Okuryazarlığın Boyutları.....	19
Bilimsel Okuryazarlığın Bileşenleri.....	20
Bilim ve Bilimsellik.....	20
Bilimsel Bilgi.....	22
Bilimsel Araştırma ve Yöntem.....	23
Bilimsel Düşünme.....	26
Bilimsel Muhakeme.....	26
Bilimsel Süreç Becerileri.....	27
Kanıt Kullanma.....	28
Bilimsel Okuryazar Kişinin Özellikleri.....	29
Bilim İnsanlarını Anlamak.....	30
Bilimsel Okuryazarlığın Belirlenmesi.....	32
Eğitimde Bilimsel Okuryazarlık.....	33
Eğitimde Bilimsel Okuryazarlığın Geliştirilmesi.....	35
Bilimsel Okuryazarlığın Geliştirilmesinde Yararlanılabilecek Kurum ve Kuruluşlar.....	36

Sonuç.....	37
Kaynakça.....	38

3. BÖLÜM

EĞİTİMDE AKADEMİK OKURYAZARLIK

Giriş.....	41
Eğitimde Akademik Dil.....	42
Akademik Üslup.....	46
Akademik Araştırmalar.....	47
Sonuç.....	50
Kaynakça.....	51

4. BÖLÜM

EĞİTİMDE VERİ OKURYAZARLIğI

Giriş.....	53
Veri ve Veri Okuryazarlığı.....	54
Eğitimde Veri Okuryazarlığı.....	57
Veri Okuryazarlığını Öğrenmek.....	59
Veri Okuryazarlığı Öğretimini Desteklemek İçin Mevcut Yaklaşımlar.....	60
Maine Data Literacy Toolkit (MDLK).....	60
Kids' Survey Network (KSN).....	60
Tuva Labs (TL).....	60
Citydigits (CD).....	61
The Urban Data School (UDS).....	62
Veri Okuryazarlığı Süreci.....	64
Sonuç.....	66
Kaynakça.....	67

5. BÖLÜM

EĞİTİMDE META OKURYAZARLIK

Giriş.....	71
Meta- Öneki ve Kullanımı.....	77
Meta-Okuryazarlık.....	80
Meta-Okuryazarlığı Geliştirmeye Yönelik Etkinlikler.....	88
Sonuç.....	96
Kaynakça.....	96

6. BÖLÜM

EĞİTİMDE ELEŞTİREL OKURYAZARLIK

Giriş.....	101
Eleştirel Düşünme	103
Eleştirel Okuryazarlık	105
Eleştirel Dinleme.....	108
Eleştirel Okuma.....	110
Eleştirel Yazma.....	114
Eleştirel Okuryazarlık Öğretimi İçin Öğretmenlere Tavsiyeler.....	115
Etkinlikler	117
Kaynakça.....	121

7. BÖLÜM

EĞİTİMDE FEN OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	125
Fen Okuryazarı Bireyin Özellikleri	127
Türkiye’de Fen Okuryazarlığının Durumu.....	129
Türkiye’nin Uluslararası Sınavlardaki Fen Okuryazarlığı Seviyesi.....	131
PISA Sınavları ve TÜRKİYE	133
TIMMS Taramaları ve TÜRKİYE.....	138
Fen Okuryazarlığının Geliştirilmesine Yönelik Öneriler	143
Sonuç.....	146
Kaynakça.....	146

8. BÖLÜM

EĞİTİMDE TEKNOLOJİ OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	149
Teknoloji Okuryazarı Bireyin Özellikleri	150
Eğitimde Teknoloji Okuryazarlığının Yeri ve Önemi.....	153
Teknoloji Okuryazarlığının Geliştirilmesine Yönelik Öneriler.....	158
Sonuç.....	161
Kaynakça.....	162

9. BÖLÜM

EĞİTİMDE PROJE OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	165
Proje Kavramı	166
Eğitimde Proje Hazırlama ve Geliştirme Süreci.....	167

Eğitimde Proje Okuryazarlığı	169
Eğitimde Proje Tabanlı Öğrenme ve Proje Okuryazarlığı	172
Sonuç.....	175
Kaynakça.....	176

10. BÖLÜM

EĞİTİMDE LABORATUVAR OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	179
Laboratuvar Okuryazarlığı	180
Laboratuvar Okuryazarlığı Etkinlik Türleri.....	182
Laboratuvar Eğitiminin Genel Amaç ve Hedefleri	184
Laboratuvar Okuryazarlığın Hedefleri	185
Laboratuvar Okuryazarlığı İçin Laboratuvar Derslerinin Etkililiğinin Artırılması	187
Etkili Laboratuvar Okuryazarlığı Tasarım İlkeleri	189
Açıkça Verilen Amaçlar ve Öğrenme Çıktıları.....	190
Farklı Fen Derslerinin İçeriğinin Bütünleştirici Şekilde Sıralanması	190
Bilimsel Kavramların ve Süreçlerin Bütünleştirici Öğretimi	190
Öğrencilerin Düşüncelerini Yansıtma ve Argümantasyon Sürecine Katılması.....	190
Laboratuvar Yaklaşımları	191
Tümdengelim Yaklaşımı.....	191
Tümevarım Yaklaşımı.....	191
Bütünleştirici Öğrenme Yaklaşımına Dayalı Laboratuvar Öğretimi.....	192
Etkili Laboratuvar Okuryazarlığının Sağlanması.....	193
Laboratuvar Okuryazarlığı İçin Öğretmenlerin Hazırlanması	194
Laboratuvar Sınıfları ve Okul Organizasyonu.....	194
Sonuç.....	195
Kaynakça.....	196

11. BÖLÜM

EĞİTİMDE EKOLOJİK OKURYAZARLIK

Giriş.....	199
Ekoloji Kavramı.....	200
Ekolojik Okuryazarlık	201
Ekolojik Okuryazarlık ve Eğitim	205
Ekolojik Okuryazarlık Eğitiminde Eğitim Kurumlarının Önemi	206
Ekolojik Okuryazarlık Eğitiminde Öğretim Programlarının Önemi.....	207
Ekolojik Okuryazarlık Eğitiminde Öğretmenlerin Önemi	208
Sonuç	210
Kaynakça.....	210

12. BÖLÜM EĞİTİMDE FİZİK OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	213
Fizik Okuryazarlığı.....	214
Okuryazarlık Türleri Bağlamında Eğitimde Fizik Okuryazarlığı.....	214
Bloom Taksonomisi Bağlamında Eğitimde Fizik Okur Yazarlığı.....	219
Bildirimsel Bilgi: Alana Özgü Bilgiler	220
İşlem Bilgisi: Belirgin Bir Alanla İlgili Bilgilerle Uğraşma Araçları ve Yolları Bilgisi	231
Kavramsal Bilgi: Bir Alandaki Evrensel ve Soyutlamalar Bilgisi	256
Düşünme ve Akıl Yürütme Becerileri Bağlamında Fizik Okuryazarlığı	260
Hipotetik Düşünme.....	263
Değişkenleri Belirleme ve Kontrol Etme.....	264
Kombinezonlarla Düşünme	266
Oranlı Düşünme	268
Olasılıklı Düşünme.....	271
Korelasyonel Düşünme	274
Eğitim Programları Bağlamında Fizik Okur Yazarlığı	276
Sonuç.....	277
Kaynakça.....	277

13. BÖLÜM EĞİTİMDE SAĞLIK OKURYAZARLIĞI

Giriş	281
Sağlık Okuryazarlığı Kavramsal Modeli.....	282
Don Nuetbeam Modeli.....	282
Kaoru Ishikawa ve Tetsuya Yano Modeli	282
Thomas Lovendahl Sorensen Modeli	282
Sağlık Okuryazarlığı Basamakları	283
Temel/Fonksiyonel Sağlık Okuryazarlığı	283
İletişimsel/İnteraktif Sağlık Okuryazarlığı.....	283
Eleştirel/Kritik Sağlık Okuryazarlığı	284
Sağlık Okuryazarlığına Farklı Yaklaşımlar.....	284
Bir Risk Faktörü Olarak Sağlık Okuryazarlığı.....	284
Bir Değer Olarak Sağlık Okuryazarlığı.....	285
Sağlık Okuryazarlığı Ölçüm Araçları	286
Yetişkinlerde Fonksiyonel/İşlevsel Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği (TOFHLLA)	286
En Yeni Hayati İşaret Testi (NVS)	287
Yetişkinlerde Sağlık Okuryazarlığının Hızlı Tahmini (REALM).....	287

Yetişkin Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği (YSOÖ).....	287
Sağlık Okuryazarlığı Tanılama Ölçeği (HLS-EU).....	287
E-Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği.....	288
Ergenlere Özel Geliştirilen Sağlık Okuryazarlığı Ölçekleri.....	288
Diğer Sağlık Okuryazarlığı Testleri.....	288
Sağlık Okuryazarlığını Etkileyen Etmenler.....	290
Sağlık Okuryazarlığının Önemi.....	293
Çocuklarda Sağlık Okuryazarlığının Önemi.....	293
Ailelerde Sağlık Okuryazarlığının Önemi.....	295
Toplum Sağlığı Açıısından Sağlık Okuryazarlığının Önemi.....	295
Öğretmenlerin Sağlık Okuryazarlığı Açıısından Önemi.....	297
Farklı Dünya Ülkelerinde Sağlık Okuryazarlığı.....	297
Amerika Birleşik Devletleri'nde Sağlık Okuryazarlığı Geleneksel Boyutu.....	297
Fransa'da Sağlık Okuryazarlığı Geleneksel Boyutu.....	298
Romanya'da Sağlık Okuryazarlığı Geleneksel Boyutu.....	298
Rusya'da Sağlık Okuryazarlığı Geleneksel Boyutu.....	298
Türkiye'de Sağlık Okuryazarlığı.....	300
Eğitimde Sağlık Okuryazarlığı.....	301
Sonuç.....	302
Kaynakça.....	303

14. BÖLÜM

EĞİTİMDE GEOMETRİ OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	307
Geometriye Genel Bir Bakış.....	314
Bilgi Türleri ve Düşünme Becerileri Açıısından Geometri Okuryazarlığı.....	321
Aksiyomatik Düşünme ve Aksiyomlar.....	322
Örüntü Yakalama.....	329
Örüntü Yakalamanın Psikolojik Temelleri.....	329
Akıl Yürütme Araçları Bağlamında Örüntü Bulma.....	337
Genelleme, Soyutlama ve İspatlama Becerisi.....	354
Sonuç.....	360
Kaynakça.....	361

15. BÖLÜM

EĞİTİMDE MATEMATİK OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	363
Matematik Okuryazarlığı.....	364
Matematiksel Akıl Yürütme.....	370

Nicelik (Çokluk), Sayı Sistemleri ve Cebirsel Özellikleri	371
Soyutlamaya Dayanan Sembolik Bir Sistem Olarak Matematik.....	371
Matematiksel Yapılar ve Düzenlenmesi	372
Nicelikler Arasındaki Fonksiyonel (İşlevsel) İlişkiler	372
Gerçek Dünyaya Matematiksel Modelleme Objektifinden Bakma.....	372
İstatistik	372
Formüle Etme	373
Uygulama	373
Yorumlama ve Değerlendirme	374
Matematik Okuryazarlığının Önemi	375
Sonuç.....	377
Kaynakça.....	377

16. BÖLÜM EĞİTİMDE ENERJİ OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	381
Dünya Enerji Arzı ve Enerji Tüketimi	383
Enerji Kaynakları.....	385
Yenilenemez Enerji Kaynakları	388
Fosil Kaynaklı Yenilenemez Enerji Kaynakları	390
Çekirdek Kaynaklı Yenilenemez Enerji Kaynakları (Uranyum-Toryum): Nükleer Enerji	395
Yenilenebilir Enerji Kaynakları	397
Enerji Eğitimi ve Enerji Okuryazarlığı.....	401
Sonuç.....	405
Kaynakça.....	406

17. BÖLÜM EĞİTİMDE SPOR VE FİZİKSEL OKURYAZARLIK

Giriş.....	409
Spor Okur-Yazarlığı Kavramı ve Gelişim Süreci	410
Spor ve Fiziksel Okuryazarlık İçeriği ve Bireylere Sunduğu Katkı	414
Spor ve Fiziksel Okuryazarlığın Eğitsel Yönü.....	417
Sonuç.....	419
Kaynakça.....	420

18. BÖLÜM

EĞİTİMDE TRAFİK VE İLK YARDIM OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	423
Trafik ve İlk Yardım Kavramları.....	424
Trafik, İlk Yardım ve Eğitim İlişkisi	425
Trafik ve İlk Yardım Okuryazarlığı	430
Kavram bilgisi	430
Trafik Kuralları ve Trafik İşaretleri	431
Trafik Kazalarının Fiziksel, Psikolojik, Sosyal ve Ekonomik Etkileri.....	432
Trafik, İnsan ve Çevre İlişkisi-Çevreye Duyarlılık.....	432
Risk Bilgisi ve Analizi	433
İlk Yardım ve Acil Numara Bilgisi	434
Beceriler.....	435
Psikomotor Beceriler	436
Tahmin Becerisi	436
İletişim.....	438
Öz-Denetim	438
Trafik ve İlk Yardım Okuryazarlığı ve Değer İlişkisi	439
Trafik ve İlk Yardım Okuryazarlığı Eğitiminde Kullanılabilecek Eğitim Materyalleri...439	
Oyunla Öğretim ve Oyunlaştırma	439
Maketler ve Modeller.....	440
Çocuk Trafik Eğitim Parkları	442
Dijital Oyunlar.....	444
Simülatörler.....	445
Sonuç.....	448
Kaynakça.....	448

19. BÖLÜM

EĞİTİMDE EĞİTSEL OYUN OKURYAZARLIĞI

Giriş.....	453
Oyunun Tanımı	454
Çocuğun Sosyalleşmesi Bakımından Oyun	455
Çocuğu Kültürlemesi Bakımından Oyun	456
Çocuğun Psiko-motor Gelişimi Bakımından Oyun	457
Çocuğun Zihinsel Gelişimi Bakımından Oyun	457
Çocuğun Dil Gelişimi Bakımından Oyun	459
Eğitsel Oyun Okuryazarlığı	460
Sonuç	467
Kaynakça	468
Yazarlar Hakkında.....	471

1. BÖLÜM

EĞİTİMDE PROGRAM OKURYAZARLIĞI

Dr. Güneş KORKMAZ - Milli Eğitim Bakanlığı
ORCID No: 0000-0002-9060-5972

1. Giriş

Gelecek nesillerin yetiştirilmesinde ve toplumların kalkınmasında en önemli araçların başında eğitim gelmektedir. Eğitim aracılığıyla bireylere hangi bilgi, beceri, yetkinlik, tutum, değer ve davranışların kazandırılacağı, bu eğitimin hangi felsefi temellere ve değerlere göre yapılandırılacağı, hedeflenen noktaya ulaşmak için nasıl bir eğitim verileceği, nasıl bir içeriğin tasarlanması ve öğrenme-öğretme sürecinde hangi materyal, öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılacağı, öğrenme ortamının nasıl düzenleneceği, öğrenenlerin belirlenen hedeflere ulaşip ulaşmadığı, bu hedeflere ne kadar ulaşıldığının ne şekilde ölçüleceği ve sürecin etkililiğinin nasıl değerlendirileceği gibi konular eğitime dair planlama yapılırken göz önünde bulundurulması gereken eylemlerin temelini oluşturmaktadır. Bu sorulara verilecek yanıtların tümü ise eğitim programı kavramını işaret etmektedir. Eğitim programı, birbiriyle ilgili birçok bileşeni olan planlı bir sistemdir ve bu sistemin yürütülmesinde en önemli paydaş kuşkusuz ki öğretmenlerdir.

Birçok ülkede eğitim programlarının geliştirilmesinde merkeziyetçi bir yapı söz konusudur. Diğer bir deyişle, bir ülkenin tümünde eğitim bağlamında standart uygulamaların gerçekleştirilmesi için, devlet tarafından görevlendirilmiş program geliştirme uzmanları çeşitli öğretim programları geliştirir ve bu programları o ülkedeki tüm okullarda uygulanmak üzere öğretmenlerle paylaşır (Carl, 2005; Parveen & Bone, 2017; Hoang vd., 2020; Rawling, 2020; Rossi & Kirk, 2020). Buna rağmen, öğretim programlarının uygulayıcısı olan öğretmenler bu programları öğrencilerin ihtiyacına göre yeniden yapılandırabilmelidir (Bümen, Çakar & Yıldız, 2014). Bu nedenle, öğretim programlarının asli sorumluları olan öğretmenlerin, öğretim programını nasıl anladıkları, algıladıkları, programlara karşı tutumları ve programları uygulamaya yansıtılma becerisi oldukça önemlidir (Akınoğlu & Doğan, 2012). Bu kapsamda, bir programın etkili bir şekilde uygulanmasında süreç boyunca neyin, niçin, nasıl öğrenilmesi/öğretilmesi gerektiği, belirlenen kazanımlara öğrencilerin ne kadar ulaşabildiğinin belirlenmesi ve bu amaçla yürütülen tüm sürecin etkililiğinin değerlendirilebilmesi için öğretmenlerin bu konuda bir yeterliliğe sahip olması gerekir. Dolayısıyla,

öğretmenlerin ve eğitim fakültesi öğrencilerinin sahip olması gereken en önemli becerilerden biri eğitim programı okuryazarlığıdır.

Eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin tümü, yeni öğretmen yetiştirme lisans programları için Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenmiş dersler içerisinde de belirtildiği üzere, “eğitimde program geliştirme” adlı dersi almak zorunda olsa da (Yükseköğretim Kurulu, 2018), mezuniyet sonrasında öğretim programlarının uygulayıcıları olarak görev yapan tüm öğretmenlerin bu alanda kendilerini sürekli geliştirmeleri önemlidir. Çünkü eğitimde program okuryazarlığı program geliştirmeye ilgili temel kavramlar, program geliştirmenin teorik temelleri, program türleri, öğretim programlarının felsefi, sosyal, tarihî, psikolojik ve ekonomik temelleri, program geliştirme ve öğretim programlarının özellikleri, program geliştirmenin aşamaları, programın temel öğeleri (hedef, içerik, süreç, değerlendirme) ve öğeler arasındaki ilişkiler, hedeflerin sınıflandırılması ve programın öğeleriyle ilişkisi, içerik düzenleme yaklaşımları, eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi, program geliştirme süreci ve modelleri, eğitim programı tasarım yaklaşımları; program değerlendirme modelleri, öğretim programlarının geliştirilmesinde öğretmenlerin görev ve sorumlulukları, MEB öğretim programlarının özellikleri, öğretim programlarının uygulanması, dünyada ve Türkiye’de program geliştirmede yeni yaklaşımlar ve yönelimler gibi birçok konuda bilgi ve deneyim sahibi olmayı gerektirmektedir.

Bu bölümde, eğitimde program okuryazarlığı kavramı çeşitli başlıklar ele alınarak ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Bu bağlamda, program okuryazarlığı kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için, öncelikle eğitim programı kavramı ve program türleri ile ilgili temel bilgiler verilmiş, sonrasında program okuryazarlığı kavramı tanıtılmış, program okuryazarlığı ile öğretmenlik mesleği ile ilişkisi açıklanmış ve son olarak da program okuryazarı öğretmen özellikleri ile ilgili çeşitli bilgiler sunulmuştur.

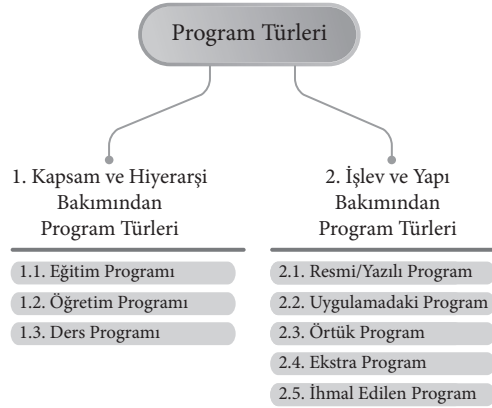
2. Eğitim Programı Kavramı

“Eğitim programı” sınırları belirlenmesi zor bir kavram olması nedeniyle birçok eğitim bilimci tarafından farklı şekillerde yorumlanmaktadır. En temel anlamıyla, eğitim programı öğrencilerin belirli hedefler doğrultusunda, okul içinde ve dışında gerçekleştirdikleri planlanmış öğrenme deneyimlerinin tümüdür (Ornstein, 2018: 26). Apple (1990), Posner (2004) ve Macrine (2020) gibi araştırmacılar eğitim programı kavramının felsefe, ideoloji ya da politikadan bağımsız bir tanımlanmayacağını belirtmiştir. Benzer şekilde, Carlgren (1995), Habermas (1971), Johnson Mardones (2014), Petrina (2004) ve Pinar (1978) gibi araştırmacılar eğitim programını teknik, pratik ve ideolojik/politik kararlar alınmasını gerektiren karmaşık bir kavram olarak tanımlamıştır. Bu araştırmacılara göre, eğitim programı teknik bir konudur; çünkü öğrenme ve öğretimi şekillendiren bir rehber olarak tasarlanacak eğitim programının hangi bileşenlerden oluşacağı, tasarımın nasıl yapılacağı teknik bilgi gerektirir. Eğitim programı pratik bir konudur; çünkü uygulayıcılar neyi nasıl yapacaklarına program yönergesinde belirtilen hedeflere göre karar verirler. Eğitim programı politik bir konudur; çünkü programlar öğrencilerin okul deneyimleri aracılığıyla maruz kalacağı bir dünya görüşünü yansıtır (Johnson-Mardones, 2014). Diğer

bir deyişle, eğitim programları belirli bir ideoloji ve felsefi görüşe ait öğeler barındırmaktadır (Apple, 1990: 14; Pinar vd., 2004: 125).

2.1. Program Türleri

Eğitimde programı türleri ile ilgili iki sınıflama bulunmaktadır. Bu sınıflamadan birincisi programların hiyerarşisine göre, ikincisi ise işlev ve yapı açısından yapılmış sınıflamadır. Kapsam ve hiyerarşi bakımından programlar “eğitim programı”, “öğretim programı” ve “ders programı” olmak üzere üç düzeyde incelenmektedir (Demirel, 2007). İşlev ve yapı bakımından ise, alanyazında farklı sınıflamalar olsa da (Gómez, González, Freire & Reyes, 2020; Rezaei & Yamani, 2017; Villanueva vd., 2020), en yaygın kullanım olarak “resmi/ yazılı (official/overt curriculum)”, “uygulamadaki program (operational curriculum)”, “örtük program (hidden curriculum), ekstra program (extra curriculum) ve ihmal edilen programdır (Null Curriculum) (Posner, 2004). Program ile ilgili bu sınıflama Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Program türleri sınıflaması

Şekil 1’de belirtilen kapsam ve hiyerarşi bakımından program türleri incelendiğinde, eğitim programının en kapsamlı program türü olduğu söylenebilir. Eğitim programı, öğrenenlere okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneğidir (Demirel, 2007:6). Öğretim programı ise sadece bir derse (Örnek: ilköğretim İngilizce dersi öğretim programı, ortaöğretim matematik dersi öğretim programı, vb.) yönelik olmak üzere, eğitim programının tüm temel öğeleri göz önünde bulundurularak hazırlanan bir sistemi ifade etmektedir. Ders programı ise bir ders saati için öğretmenlerin planladığı sistematik süreci ifade etmektedir.

İşlev ve yapı bakımından program türleri (resmi/yazılı, uygulamadaki program, örtük program, ekstra program ve ihmal edilen program) ise planlanan hedeflere ulaşmayı olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen program türleridir (Kalaycı & Güneş, 2014). Bu program türlerini kısaca açıklamak gerekirse, resmi program tüm öğeleri açık bir şekilde yazılmış ve uygulanması beklenen programdır. Uygulamadaki program resmi programda